

VOIKO YLIOPISTOJEN VAIKUTTAVUUTTA KANNUSTAA?

Ilkka Niiniluoto

25.4.2018

SIVISTYSYLIOPISTO

- IN: *Dynaaminen sivistysyliopisto* (2011)
”Snellmanin ansiosta suomalainen sivistysyliopiston malli ei ole ollut itseensä sulkeutunut norsunluutorni vaan pikemminkin yhteiskuntaan tietoa säteilevä majakka.”
- vrt. REIJO MIETTINEN: ”Humboldt vai Snellman? Minkälainen sivistysyliopisto?”, *Tieteessä tapahtuu* 1/2018.

PERUSTEHTÄVÄT

- ”Yliopistojen tehtävänä on edistää **vapaata tutkimusta** sekä tieteellistä ja taiteellista sivistystä, antaa **tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta** sekä **kasvattaa opiskelijoita palvelemaan isänmaata ja ihmiskuntaa.**”
- HUMBOLDTIN kasvatuserohe *Bildung durch Wissenschaft* liittyy SNELLMANILLA velvollisuuteen palvella isänmaata
- yliopiston vaikuttavuus syntyy, kun valmistunut opiskelija siirtyy työelämään

MERTONILAINEN TIETEEN EETOS

- tutkijan palkkiojärjestelmän ytimessä kunnia, julkaisuilla osoitettu tieteellisen keksijän maine, ”voitto” tieteellisessä kilpailussa (vrt. urheilu)
- vaikutus tieteen edistymiseen, alkuperäisartikkelit ja monografiat, viittausindeksit
- menestyminen vertaisarvioissa ja uralla, lisärahoitus (Matteus-efekti), oppilaat, palkinnot, arvonimet
- henkilökohtainen rahallinen palkkio vähemmän tärkeä (ypj, bonukset)

YLIOPISTON KANNUSTAMINEN

- kansainväliset ranking-listat
- tulosohjaus, rahanjakomallit, bibliometriset ja muut indikaattorit
- tutkimuksen arviointi (RAE), asiantuntija-paneelit
- opetuksen tuloksellisuus ja arviointi
- menestys täydentävän kilpailtavan rahoituksen hankkimisessa (SA, Tekes, EU), varainhankinta
- OKM:n strateginen rahoitus

JAKOMALLIEN ONGELMIA

- rahanjakomallit tyypillisesti nollasummapeliä yliopistojen välillä tai tiedekuntien kesken
 - OKM:n mallin vyörytys yliopistojen sisäiseen rahanjakoon
- vaikka tulokset paranevat, yksikön taloudellinen tuki saattaa pienentyä
 - näin on myös kilpaurheilussa, jos muut edistyvät vielä nopeammin
 - analogia pikemminkin kannustavaan valmentamiseen
- yliopistojen kokonaistuloksen määrällistä ja laadullista kasvua pitäisi kansallisesti palkita lisärahalta (ainakin yliopistoindeksin verran)

YVV = KOLMAS TEHTÄVÄ?

Lisäys yliopistolakiin 2005/2009

- ”Tehtäviään hoitaessaan yliopistojen tulee edistää **elinikäistä oppimista**, toimia **vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa** sekä edistää tutkimustulosten ja taiteellisen toiminnan **yhteiskunnallista vaikuttavuutta.**” (YVV)
- kolmas tehtävä vai näkökulma perustehtäviin?
 - aluestrategiat, tutkimustulosten kaupallinen hyödyntäminen
 - E3M (European Indicators and Ranking Methodology for University Third Mission):
 - aikuiskoulutus, teknologian siirto ja innovaatiot, yhteiskunnallinen osallistuminen

KESKUSTELUA

Vastuullinen ja vaikuttava: Tulokulmia korkeakoulujen yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen (OKM 16, 2015)

Vaikuttava korkeakoulu (OKM, UNIFI, Arene, 2016)

OKM:n Visio 2030

SEURI & VARTIAINEN: Yliopistojen rahoitus, kannustaminen ja rakennekehitys (2018)

- indikaattoripohjainen rahoitusmalli on lisännyt tutkimuksen ja koulutuksen tuloksellisuutta mutta ei tue yliopistojen profiloitumista ja rakenteellista kehittämistä

PERUSTEHTÄVIEN KAUTTA

- ”vaikuttavuus ei irrallinen kolmas tehtävä muiden perustehtävien rinnalla”
- ”korkeakoulut eivät tarvitse erillisiä vaikuttavuusrakenteita”
- siis riittää panostaa perustehtäviin sekä mitata niiden tuloksia ja laatua, näiden tehokas toteuttaminen heijastuu vaikuttavuutena
- rahoitusmalliin tulos- ja laatuindikaattoreita
- toimintakulttuuri: näkyvät tavoitteet, seuranta, strategiat, johtaminen

TULOKSET vs. VAIKUTUKSET

- toiminnan tuloksia:
 - tieteellinen tieto (julkaisut), tutkinnot (maisterit, tohtorit)
- toiminnan vaikutuksia:
 - syvyyssuunnassa (pitkienkin kausaaliketjujen päässä):
sivistys, maailmankuva, hyvinvointi, elämän laatu, elintaso, työllistyminen, osaaminen, kilpailukyky
 - leveyssuunnassa:
 - julkinen, yksityinen ja kolmas sektori
 - lähialueet, kansalliset ja globaalit ongelmat
 - politiikka, hallinto, talous, terveys, ympäristö, kulttuuri (tiede, taide, koulut, uskonto, urheilu, media ...)

YHTEISLUOMINEN

- mikä on korkeakoulun ”sisällä” ja mikä ”ulkona”?
- yksisuuntaisen vaikuttamisen sijaan kaksisuuntaisen vuorovaikutuksen mallit
 - tutkimuksen moodi 2 (GIBBONS & NOWOTNY), monitieteisyys, tiedon yhteisluominen, käyttäjälähtöinen innovaatiotoiminta
 - harjoituskoulut, sairaalat, koulutus- ja kehittämiskeskukset, työpajat, alumnit
- suuret haasteet, ilkeät ongelmat, strateginen tutkimus, valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta
- HAUTAMÄKI (toim.): *Yhteisluominen: Opas yliopiston ja yritysten yhteistyön syventämiseen* (2018)
- brändit, sidosryhmäyhteistyö, verkostot, alumnit, varainhankinta

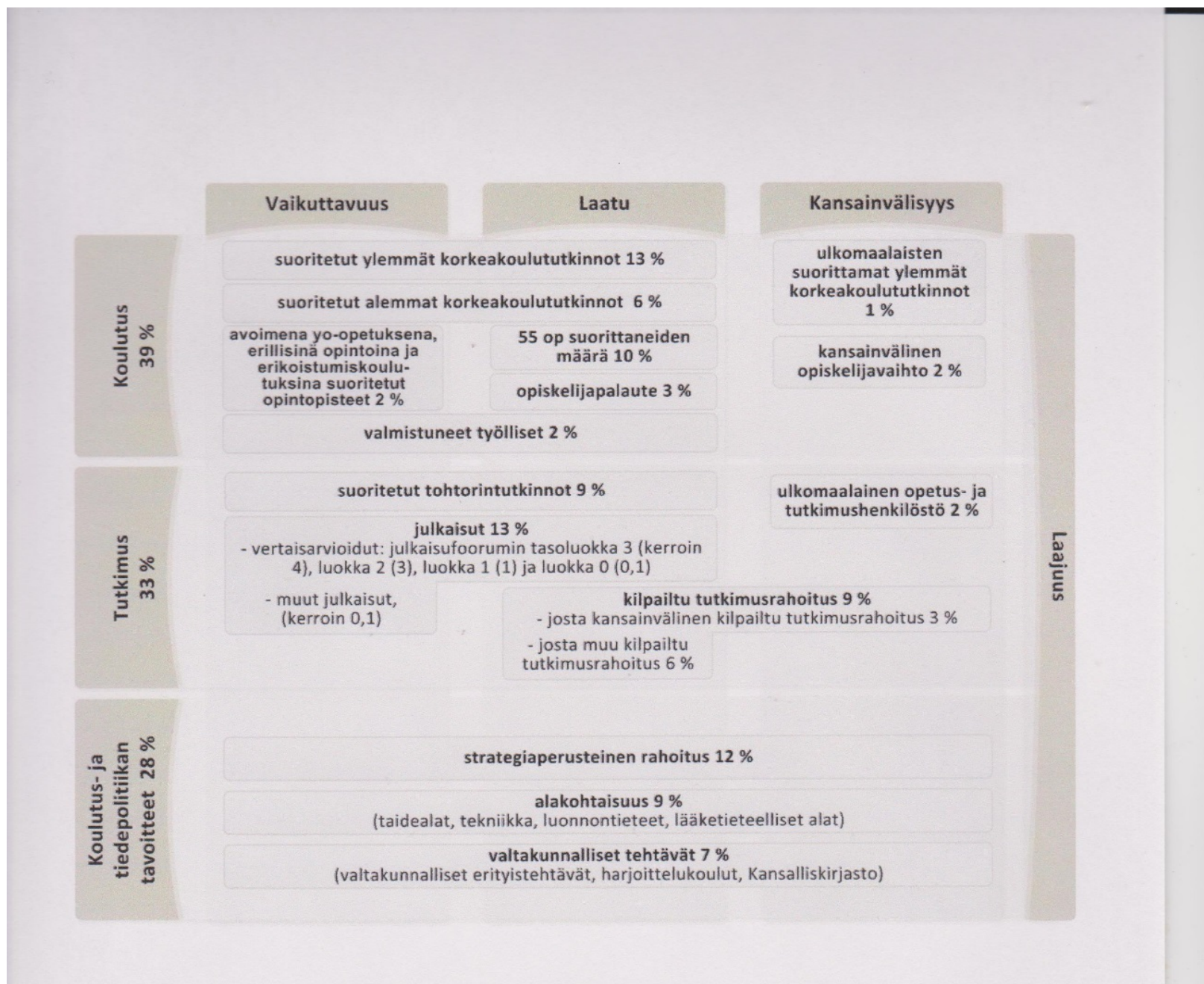
TUTKIMUKSEN LAJIT

- BENTLEY, GULBRANDSEN & KYVIK (2015):
survey 15 maassa ei tue Nowotnyn et al teesiä,
jonka mukaan perustutkimus on jäänyt
vähemmistön harrastukseksi yliopistoissa
 - 61%:lla merkittävä panostus perustutkimukseen,
vain 7%:lla ei lainkaan
 - samalla 69%:lla huomattava panos soveltavaan
tutkimukseen
 - perustutkimus (tiedon itseisarvo) ja sovellutukset
(välinearvo) eivät poissulkevia

VAIKUTTAVUUDEN VÄLITTÄJIÄ

- yvv:n tulee pohjautua korkeatasoiseen akateemiseen osaamiseen
 - tuloksellisuus ja laatu vahvistavat vaikuttavuutta
- silti tarvitaan myös hallinnollisesti erillisiä toimijoita:
 - avoin yliopisto, täydennyskoulutuskeskukset, tiedetoimittajat, rekrytointipalvelut, innovaatioasiamiehet
 - ...
- vrt. HEIKKILÄ & KARISTO: *Lahden keskuksesta Palmeniaksi* (2017)
 - nykyisin yhtiö HY+

RAHANJAKOMALLI 2017

VAIKUTTAVUUDEN INDIKAATTOREITA

- pienetkin insentiivit kannustavat
 - aikuiskoulutus 2%
 - työllisyys 2%
 - julkaisut: muut, kerroin 0,1
 - strateginen osuus
- muita mahdollisuuksia
 - asiantuntijatehtävät
 - keksinnöt, patentit, startup- ja spin off -yritykset
 - altmetriikka: näkyvyys internetissä
- indikaattorikori
- kaikkea ei voi tai kannata mitata

HY:n uusi jakomalli tiedekunnille

- 80% edellisen kehyksen mukaisesti
- 10% rehtorin strategista rahoitusta
- 10% neljällä indikaattorilla
 - 55 op:n suorittajat
 - kv. tutkimusrahoitus ja SA:n huippuyksiköt
 - valinnainen
 - valinnainen